

I Van
Herriët Heersink
Namens projectteam NORA

Telefoon

Aan
Ministerie BZK, Directie B&I
t.a.v. de heer G. Bronkhorst

Kenmerk
V1.1 CONCEPT

Cc

Datum
28 oktober 2015

Betreft
Concept Jaarplan NORA 2016

Voor u ligt het (concept) Jaarplan NORA 2016.

In dit plan ligt de nadruk op de richting en activiteiten in 2016, wat betreft ontwikkeling als ook de reguliere beheeractiviteiten voor de Nederlandse Overheid Referentie Architectuur (NORA).

Met het voorliggend plan vragen wij u in te stemmen met de voorgestelde koers en prioritering. In essentie is dit voortzetting van de in 2015 in gang gezette vernieuwing op inhoud en op samenwerking met andere partijen.

Het Jaarplan sluit af met de begroting voor 2016, deze is kaderstellend, overeenkomstig de afspraken als vastgelegd in de overeenkomst met ICTU inzake het beheer en de doorontwikkeling van de NORA.

Hoogachtend,

Namens het NORA team
Herriët Heersink.

Inhoud

1)	Inleiding.....	3
2.	Omgeving	5
3)	Ambities en plannen 2016	7
4)	Begroting	10

1) Inleiding

In 2015 heeft de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) haar beslag gekregen als basis om de kabinetsdoelstellingen op het gebied van de Digitale Overheid te kunnen realiseren. Door alle overheden aan te sluiten op de GDI ontstaat een samenhangende infrastructuur waarmee digitale diensten sneller en beter gerealiseerd kunnen worden.

De Nederlandse Overheid Referentiearchitectuur (NORA) is onderdeel van de GDI en qua governance ondergebracht bij de Regieraad Interconnectiviteit. Dit laat onverlet dat de afspraken als vastgelegd in de NORA overheidsbreed geldend zijn, en daarmee de vier regieraden en thema's raken.

Digitale dienstverlening en verbinding

Van de overheid wordt verwacht dat zij organisatieoverstijgend opereert: uitvoeringsprocessen zijn op elkaar afgestemd, informatie zou gemakkelijk vindbaar moeten zijn en worden (her)gebruikt. Bovendien wordt gevraagd dat transacties eenvoudig uitvoerbaar zijn, of dit nu langs klassieke paden gebeurt, of langs de route van digitale mobiliteit.

Om dit waar te maken is samenwerking nodig en interoperabiliteit. Samenwerking om tot goede afspraken te komen, interoperabiliteit om systemen met elkaar te verbinden en data te delen.

De complexiteit van de informatie samenleving en de informatie overheid vraagt niet alleen om verbinding maar ook om inzicht en houvast om tot betere digitale dienstverlening te komen.

Architectuur biedt ondersteuning bij het uitzetten van koersen en volgen daarvan in deze complexiteit. In de NORA zijn de relevante, niet vrijblijvende afspraken, vastgelegd die helpen te navigeren in deze complexe digitale samenleving.

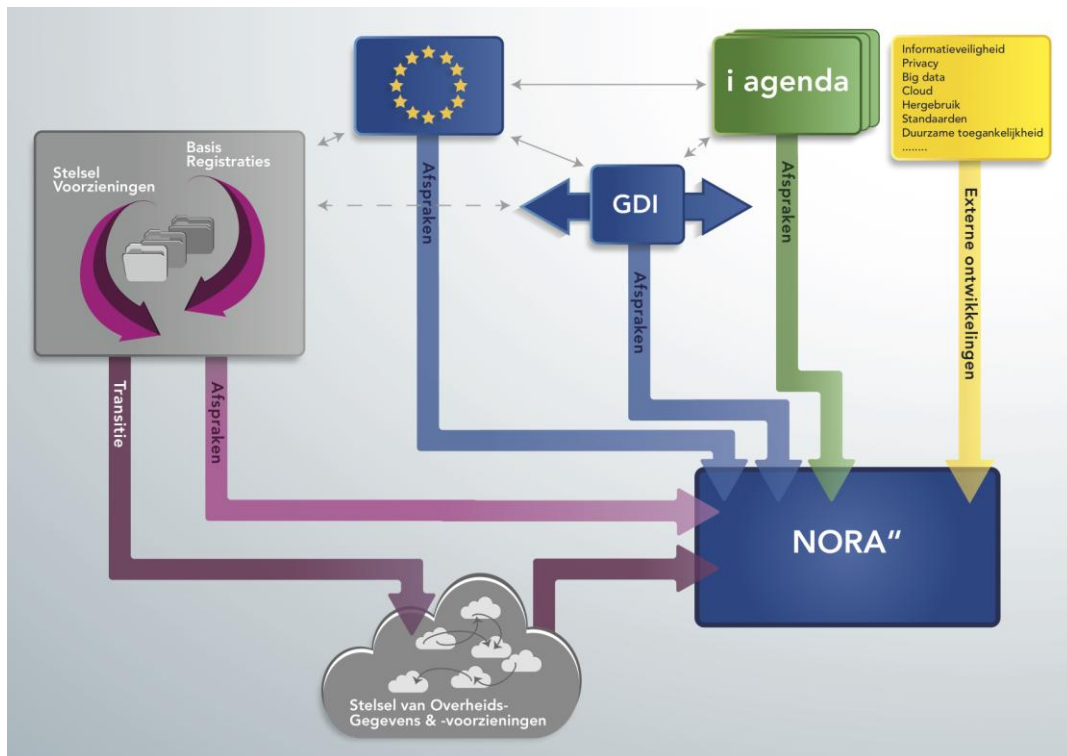
Nieuwe toepassingen, bijvoorbeeld als gevolg van nieuwe wetgeving of nieuwe technologie, zijn in de huidige landschappen niet zonder slag of stoot in te passen. Het gebruik van standaarden, generieke diensten en voorzieningen en referentiearchitecturen helpt om applicatie, informatie- en ICT landschappen naar de toekomst toe wendbaarder te maken. NORA doet dit concreet door gemaakte afspraken te vertalen naar generieke richtinggevende en normerende architectuurprincipes en door kennisdeling. De doelgroep van de NORA bestaat uit de architecten en ontwerpers die werken aan de digitale overheid en daarvoor de principes en kennis benutten om tot betere dienstverlening en samenwerking te komen. De werktitel van de NORA is daar van afgeleid: ***Navigeren Op Relevante Afspraken in de digitale overheid***.

Architectuurafspraken

De NORA biedt in de vorm van generieke architectuurafspraken inzicht waarmee een overheidsorganisatie rekening moet houden bij het inrichten of veranderen van een systeem of digitaal proces ('dienst'). Belangrijk in de NORA zijn de richtinggevende/normerende basisprincipes. Deze zijn de facto de neerslag van formele afspraken die zijn vastgelegd in beleidsregels en wetgeving. Binnen de NORA worden de basisprincipes vertaald naar afgeleide principes waarbij de nadruk ligt op het vertalen van de beleidsmatige afspraken naar kaders voor (de inrichting van) de informatisering. Dit krijgt zijn beslag in de beschrijving van informatie- en ICT-architecturen op organisatie-, keten-, domein- en overheidsbreed niveau. Hier is sprake van wederkerigheid: principes als vastgelegd in de NORA zijn bindend volgens het principe 'pas toe of leg uit', tegelijkertijd kunnen ervaringen in het toepassen ervan leiden tot voorstellen voor veranderingen in de principes.

De principes worden via de dochters van de NORA vertaald naar de specifieke context van een domein of bestuurlijke sector. Voorbeelden hiervan zijn de ROSA (onderwijsdomein), EAR (enterprise architectuur rijksoverheid), VERA (Veiligheidsregio's) en GEMMA (gemeenten).¹

Ook worden de principes aangescherpt vanuit generieke aspecten zoals Duurzame Toegankelijkheid, Informatieveiligheid en Geo-informatie. Voor deze aspecten zijn afspraken gemaakt/ in de maak met de eerst betrokken organisaties om de regie voor deze onderdelen op zich te nemen, zoals respectievelijk het Nationaal Archief, het CIP en Geonovum. Dit zijn de 'adoptie ouders' van aspect-domeinen.

¹ Bestuurlijke dochters van de NORA zijn GEMMA (Gemeentelijke ModelArchitectuur), EAR (EnterpriseArchitectuur Rijksdienst), PETRA (Provinciale EnTerprise ReferentieArchitectuur) en WILMA (Waterschaps Informatie & Logisch Model Architectuur). Dochters in sectoren en domeinen zijn o.a. AORTA (Landelijke infrastructuur voor berichtuitwisseling in de zorg), CORA (woningCORporaties Referentie Architectuur) KarWel (Ketenarchitectuur Werk en Inkomen), MARTHE (Model Architectuur RijksToezichts- en HandhavingsEenheden), PURA (Publieke gezondheid Referentie Architectuur), ROSA (Referentiearchitectuur Sector Onderwijs, VeRa (Veiligheidsregios Referentie Architectuur), Vreemdelingenketen. Meer informatie is beschikbaar op www.digitaleoverheid.nl/nora

2. Omgeving

De principes in de NORA zijn weliswaar generiek van aard en conceptueel geformuleerd, dit laat onverlet dat de toepassing ervan wel degelijk wordt beïnvloed door ontwikkelingen in de omgeving van de NORA. De kunst is dan ook op twee niveaus te schakelen. Op het niveau van basisprincipes, dat zijn de fundamenteën van de digitale overheid, en het op niveau van de afgeleide principes, waarmee bij projecten operationeel invulling wordt gegeven aan het verbeteren van digitale dienstverlening binnen sectoren en domeinen.

In de regel zal aan de basisprincipes weinig veranderen. Wanneer een koerswijziging nodig is, dan betekent dit per definitie een forse verandering in de uitvoeringsprocessen en de informatiehuishouding en ICT van de overheid. Dit zijn in de regel ingrijpende aanpassingen die ver doordringen in de operationele ICT uitvoering en instemming vereisen op tenminste het niveau van de Regieraden.

Bij de afgeleide principes daarentegen wordt met regelmaat door de architecten community informatie toegevoegd op basis van goede ervaringen uit de praktijk, opdat die als actuele en optimale handvatten beschikbaar komen voor nieuwe projecten en ontwerpen. Bottom up beïnvloeden deze ervaringen de generieke principes en worden daarmee normatief. Om die reden is van belang dat ook in 2016 nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan de governance en 'spelregels' van de NORA, mede in het licht van de nieuwe Wet op de GDI.

I-Samenleving & overheid

De informatiesamenleving stelt voortdurend andere en nieuwe eisen aan de overheid. Tegelijkertijd blijven de fundamenteën van het openbaar bestuur valide, zoals transparantie, responsiviteit en zorgvuldigheid in handelen. De combinatie heeft gevolgen voor de praktische uitwisseling en toepassing van de principes. Bijvoorbeeld waar burgers meer inzicht en zeggenschap krijgen over de eigen gegevens, daar zijn aanpassingen in systemen nodig om dit mogelijk te maken. Waar de i samenleving vraagt om snelheid van inzage en correctie, zullen systemen, veelal in ketens georganiseerd, dit mogelijk moeten maken. Architectuur helpt de ontwerpers van de overheidsinformatiewereld om de juiste keuzes te maken en daar samen in op te trekken.

Inmiddels worden op verschillende plaatsen de i-agenda's voor de toekomst ingevuld en soms ook al geïmplementeerd, zoals door de Digicommissaris (Digiprogramma 2016), door VNG (2020), Ministerie van BZK en Min EZ. De uitkomsten van deze trajecten zijn uiterst relevant voor de NORA, met name de vraag in hoeverre geldende principes ook de komende jaren worden gehanteerd, dan wel aanpassing behoeven.

Technologie

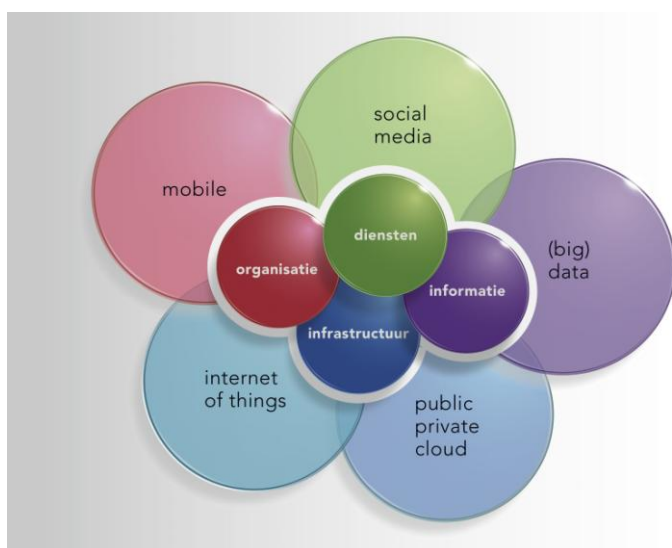
Naast de ontwikkelingen die in de i-agenda's worden gesignaleerd hebben organisaties te maken met autonome, vaak mondiale, technologische ontwikkelingen. Ook deze ontwikkelingen zijn van invloed op het maken van afspraken die worden vastgelegd in architectuur .

Dit gaat onder andere over:

- **Mobility, of digitale mobiliteit**, waarin de wereld van smartphones, tablets en apps delen van de klassieke vormen van digitale dienstverlening verdringen (substitutie). Voor de overheid is van belang hier alert mee om te gaan en op basis van gezamenlijkheid en gedeelde ervaringen goede keuzes te maken en oplossingen te kiezen. Met dit doel is vanuit de NORA Gebruikersraad het OverheidsMobilityOverleg gestart waarin vanuit verschillende disciplines ervaringen worden gedeeld en de impact van digitalisering van processen aan de voorkant en in de back-office expliciet aan de orde komen;

- **Big data, vaak in samenhang met linked data**, biedt nieuwe mogelijkheden om inzichten te verwerven voor beleidsontwikkeling maar bijvoorbeeld ook voor handhaving en toezicht. De technische mogelijkheden zijn groots, de vraag is welke kaders hiervoor gelden en deze vervolgens te vertalen naar kaders voor informatiearchitecturen;
- **Identiteit en authenticiteit**: mondiaal, Europees, regionaal en lokaal zijn diverse initiatieven gestart die tot doel hebben de identificatie voor burgers en bedrijven te vereenvoudigen. Tegelijkertijd is voor de overheid van belang dat de betrouwbaarheid, en daarmee kwaliteit van overheidsdienstverlening, wordt geborgd. Bijvoorbeeld op het gebied van digitale mobiliteit;
- **Cloud en web-technologie**, de samenhang tussen private en public cloud en het gebruik van webtechnologie beïnvloedt de manier waarop de informatie-infrastructuren van de overheid op proces- en technisch niveau worden ingericht. In de regel zijn dit complexe veranderingsprocessen waarbij van belang is dat via de Gebruikersraad NORA en andere kanalen ervaringen worden uitgewisseld en gezamenlijke afspraken worden gemaakt om zo slim uitwisselen en hergebruik te faciliteren.

Al deze ontwikkelingen zijn relevant voor de actualisatie van afgeleide principes in de NORA en haar dochters. In 2016 zal op basis van o.a. Digiprogramma, I_Agenda en trends als gesignaleerd door de markt, een update worden gemaakt van de meest ingrijpende technologieën voor de iSamenleving en iOverheid. Dit in lijn met de in 2015 uitgevoerde enquête onder de leden van de GebruikersRaad NORA. Dit overzicht wordt vervolgens, gezamenlijk, jaarlijks geactualiseerd en gedeeld met de Regieraad Interconnectiviteit, inclusief een voorstel voor prioriteitstelling voor verdieping en doorontwikkeling van de NORA.

Figuur 2 Technologie als disruptieve kracht óf kans

3) Ambities en plannen 2016

Aansluiting op de Digitale Overheid bestendigen

Waar in 2015 de nadruk lag op het op orde maken van de governance en de verbreding van de basis van de NORA, ligt in 2016 de nadruk op de verbinding met beleidsmatige doelen en daarop toepassingsgeraad maken van de architectuurkaders, zoals principes.

Wat betreft Digitaal 2017 is het voorstel de recent door het Nationaal Beraad geaccordeerde Implementatieagenda digitale dienstverlening 2017 (Regieraad Dienstverlening 1-9-2015) inhoudelijk te verbinden met de NORA. Dit door per niveau aan te geven welke (afgeleide) principes relevant zijn en vooral ook door aan te geven waar voorbeelden van werkende toepassingen te vinden zijn of voorstellen te doen voor het concreet toepassen van de NORA bij de verdergaande stappen van digitalisering. Hiervoor zal met name een beroep worden gedaan op de NORA community via de Gebruikersraad.

In de context van de (Wet) GDI heeft de NORA een dubbele rol. Als voorziening en als kader. In de NORA zijn de bestuurlijke en beleidsmatige architectuurafspraken vastgelegd die ook van toepassing zijn op de voorzieningen binnen de GDI. In dit licht zijn toepassing van, en aanpassingen in de NORA van belang voor de vier regieraden. Voor 2016 is de ambitie het reeds in gang gezette proces om de GDI zichtbaar te verbinden met de NORA te vervolgen en hierover te rapporteren aan de regieraden. Wat betreft het verbinden met de Wet GDI is van belang dat in 2016 expliciet zichtbaar wordt gemaakt welke afspraken binnen de referentiearchitectuur normstellend zijn (en daarmee deel van wetgeving) en welk deel richtinggevend.

Het stelsel van overheidsgegevens als natuurlijke opvolging voor het stelsel van basisregistraties, maakt deel uit van de GDI ambities als opgenomen in de het Digiprogramma 2016. Een deel van de principes in de NORA is afgeleid van de afspraken die binnen het stelsel van basisregistraties zijn gemaakt. Verwacht mag worden door de nieuwe scope dat hier aanpassingen of aanvullingen op nodig zijn naarmate het stelsel van overheidsgegevens meer vorm krijg. Op die manier ‘zwaluwstaarten’ stelsel en NORA architectuur om tot een samenhangend inzicht in afspraken en principes voor de digitale overheid te komen.

Continueren beheer en actualisatie van de NORA

De verbinding tussen NORA en haar ‘familie’ wordt ondersteund door middel van “overerving” van de principes, met advisering door het NORA team hoe de generieke NORA afspraken in te passen in onderliggende architectuurprincipes en toepassingen. Daarbij wordt het uitgangspunt toegepast dat de houders van de domein- en aspectarchitecturen inhoudelijk het beste op de hoogte zijn van (nieuwe) afspraken die in hun aandachtsgebied van toepassing zijn. Door de kennis te delen via de wiki's ontstaat één samenhangend geheel.

Bij de aspectdomeinen wordt de term “adoptie ouder” gehanteerd om duidelijk te maken dat dit niet de bestuurlijke dochters betreft maar inhoudelijke, aspect, domeinen die evenzo goed aandacht behoeven en onderdeel zijn van de NORA familie. Inmiddels zijn protocollen in voorbereiding waarin helder wordt aangegeven wat over en weer van elkaar verwacht kan worden.

De werkwijzen inzake beheer en samenwerking met de dochters zijn vastgelegd in procedureafspraken als vastgesteld in afstemming met de Gebruikersraad. Dit betreft onder andere het beheer van de content van de website, ondersteuning aan dochters en aspectdomeinen, promotie en communicatie.

In 2016 wordt een verkenning (quick scan) uitgevoerd naar verdergaande verbinding tussen de NORA, GEMMA, EAR, de andere dochters en de aspect domeinen. In het bijzonder hoe het uitgangspunt van overerving krachtiger te positioneren en te implementeren, inclusief het beleggen van het onderhoud van delen uit de NORA bij deze dochters.

Versterken governance en community

De NORA is voor wat betreft de besturing ondergebracht bij het Nationaal Beraad, via de Regieraad Interconnectiviteit, met als beleidsverantwoordelijk portefeuillehouder min BZK. Besluitvorming over de NORA en de inhoud van de NORA wordt voorbereid door de Gebruikersraad NORA en via BZK ingebracht in de Regieraad Interconnectiviteit. Dit geldt ook voor dit jaarplan. In de Gebruikersraad NORA zijn de dochters en de domeinen vertegenwoordigd.

In het licht van governance van de NORA zijn de speerpunten in 2016:

1. Bevorderen van het toepassen van de NORA door o.a. de samenwerking met de dochters (waaronder kennisdeling en overerving) te intensiveren;
2. Aanscherpen procesafspraken inzake uitgangspunten van de NORA zoals overerving en het principe 'pas toe of leg uit';
3. Verbinden van de NORA met de uitwerking van de wet GDI in het bijzonder de verankering van afspraken over het beheer van NORA en besluitvorming over wijzigingen binnen de nieuwe governancestructuur van de GDI;
4. Onderzoek naar Monitor GDI als sturingsinstrument voor monitoring op toepassing van de NORA. Zodanig dat daarmee ook de aansluiting op de monitoring in de EU ('interoperability') wordt geborgd.

Overeenkomstig de vraag van de Regieraad Gegevens wordt bovendien nadrukkelijker ondersteuning geboden om in samenwerking met de 'gegevens' community de strategische prioriteiten in het Digiprogramma 2016-2017 en daarin opgenomen clusterplannen, als ook ondersteuning bij complexe informatiseringvraagstukken op te pakken.

Tot slot wordt in 2016 verder gewerkt aan het versterken van de NORA-community door actieve samenwerking met de leden van de Gebruikersraad NORA op specifieke onderwerpen als toepassing van architectuur (proces en daarbij behaalde resultaten) en methoden en technieken te blijven onderzoeken en de samenwerking tussen de deelnemers te blijven faciliteren.

Wanneer een onderwerp om verdieping vraagt, wordt een werkgroep ingericht die een bepaald thema uitwerkt dat vervolgens vertaalt naar, en verwerkt in, de NORA. Op die manier is in 2015 het dossier Verbindingen afgerond en zijn de uitkomsten inmiddels verwerkt in de NORA wiki. Momenteel is een dergelijk proces gaande met het thema "Mobility", de uitkomsten hiervan worden in maart 2016 gedeeld met de Gebruikersraad, inclusief voorstellen voor verwerking in de NORA.

Inhoudelijke prioritaire thema's in 2016

1. Digitale mobiliteit (afronden in 2016):

In 2015 is vanuit de Gebruikersraad NORA het OMO gestart, het overheidsmobility overleg. In een vijftal bijeenkomsten, waarvan de laatste begin 2016 is voorzien, worden vragen en kwesties rond architectuur en digitale mobiliteit besproken. Door op die manier kennis en ervaringen te delen ontstaat op de praktijk

gebaseerd inzicht in knelpunten en eventuele oplossingen. Met de deelnemers worden de bevindingen 'vertaald' naar verbeteringen en wijzigingen in de NORA. Dit betreft met name de toelichtingen bij de afgeleide principes. Mogelijk ook tot een enkel wijzigingsvoorstel betreffende de interpretaties van de basisprincipes.

2. **Semantiek:**

In 2015 is vanuit de werkgroep Semantiek een visie neergelegd op de ontwikkelingen rond de betekenis van gegevens in relatie tot enerzijds de wet- en regelgeving, waarin die betekenis doorgaans is bepaald, en anderzijds de registraties waarin die gegevens zijn opgenomen. Door nieuwe technieken als Linked Data zijn de gegevens uit de overheidsregistraties eenvoudiger te ontsluiten en via het internet beschikbaar voor hergebruik (de toegang wordt via autorisaties geregeld, tenzij het open data betreft). In 2016 zal de werkgroep hulp bieden bij de feitelijke ontsluiting van enkele registraties, om daarmee invulling te geven aan de visie en ook kracht bij te zetten aan overheidsorganisaties als het Kadaster, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Belastingdienst die dat al voor diverse registraties hebben gedaan. Hierbij wordt de verbinding en samenhang met de GDI, w.o. de Stelselcatalogus, versterkt.

3. **Europa:**

In 2015 is door NORA Beheer en het Bureau Forum Standaardisatie een reactie gegeven op de architectuur-voorstellen vanuit de Europese Commissie opdat de NORA en haar dochters optimaal kunnen blijven aansluiten op internationale ontwikkelingen. In 2016 zullen de Europese voorstellen worden omgezet naar concrete afspraken en die zullen in pilots en toepassingen hun invulling moeten krijgen. Met name moet worden gedacht aan Europese bouwstenen die soortgelijke functionaliteit kennen als de Nederlandse bouwstenen van de GDI. Meer in het algemeen moeten Europese ontwikkelingen worden gesignaleerd, analyses worden uitgevoerd naar de impact, samenhang wordt beoordeeld, de Nationale sectoren moeten hun EU-compliance regelen en aanvullingen op en aanpassingen van doorvoeren op bestaande afspraken in de NORA dochters e.d.

Een voorbeeld is de bouwsteen eDelivery, die in e-SENS is ontwikkeld en wordt overgenomen door de CEF Digital Services Infrastructure, als de Europese standaard voor berichtenuitwisseling. De GDI sluit hierop aan via de NORA en besluitvorming in de Regieraad Interconnectiviteit. De ambitie is in april 2016 de uitwerking (in architectuurtermen vertaald naar de NORA) voor te leggen aan de Regieraad.

NORA Beheer vervult een rol als platform voor het delen van kennis met de beheerder van de Europese architectuur (EIRA) en ondersteunt de beheerders van de NORA dochters. In 2016 zal de (in)richting van de aansluiting tussen nationale infrastructuur (generiek en sectoraal) en EU/internationale infrastructuur worden voorbereid en vastgesteld. Het betreft ontwikkelingen als eSense (e-Delivery), en de eIDAS verordening.

4. **Stelsel van overheidsgegevens:**

In het licht van eerdere afspraken is het uitgangspunt dat het Stelsel van Basisregistraties zal doorgroeien tot een Stelsel van Overheidsgegevens (SGO3) waarin hergebruik van gegevens zich niet beperkt tot alleen de gegevens in de basisregistraties, maar ook de gegevens in de meer dan 150 sectorale registraties. Om deze groei in goede banen te leiden zijn naar verwachting aanvullende afspraken nodig, of herijking van principes, die een plek dienen te krijgen in de NORA. Ook de gevolgen voor de GDI (bijv. uitbreiding toepassingsbereik GDI-voorzieningen, nieuwe of aangepaste generieke functionaliteiten) worden in samenhang meegenomen. De beginselen van goed openbaar bestuur, grondrechten van de burger en visie op overheidsdienstverlening blijven daarvoor leidend.

4) Begroting

Voor de NORA wordt, overeenkomstig de overeenkomst tussen het ministerie van BZK en ICTU € 415.000 op jaarbasis beschikbaar gesteld voor beheer en doorontwikkeling. Voor 2016 is het budget opgehoogd naar € 600.000 om zodoende de thema's Europa en versterken samenwerking met de dochters op te kunnen pakken. Op basis van de eerdere benoemde activiteiten en speerpunten is de begroting voor 2016 als volgt opgebouwd:

1. Aansluiten op I Overheid € 80.000,--

- Inhoudelijke afstemming en analyse
- Verbinding met ontwikkeling en actualiteit (Wet) GDI
- Trendanalyse 2016
- Ontwikkeling dashboard/ monitoring GDI

2. Governance en community NORA - € 180.000

- Organiseren community, gebruikersraad en bijeenkomsten
- Onderhouden wiki & website inclusief link & inhoudelijke verbinding met architectuuraspecten in de wiki's van o.a., de dochters, stelsel e.d.
- Promotie en publiciteit

3. Ontwikkeling NORA € 120.000

- Projectleider bestuurlijke doorontwikkeling
- Versterken bestuurlijke verbinding mede-architectuur-referentiekaders

4. Europa € 90.000

- Volgen en delen ontwikkelingen met de community
- Resultaat gericht onderzoek naar praktische verbinding op bouwsteen niveau tussen EIRA, NORA en de dochters

5. Verbinden met/ ondersteunen aspect domeinen (adoptieprincipe) € 50.000,--

- Stelpost 10 k per adoptie, d.i. ca. 80 uur per jaar (na, geo, care, veiligheid,)

6. Prioritaire thema's 2016 € 80.000,-- toegedeeld naar:

- Digitaal mobiel (analyse en verwerken in de NORA). € 20.000,--
- Semantiek € 20.000,--
- Pm additionele onderzoeken/ projecten € 40.000,--